

A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi és Pécsi Bizottságának VI. konferenciája 1984. 292. – 298.- 300-301. oldalak.
Hamuzsír főzés a Bakonyban.

A Városlődhez tartozó Pillén indult meg 1715-ben a bakonyi üvegyártás és ezzel együtt a hamuzsír égetés. Az üvegyár megszűnte után 1829-ben újból bérbe adták a hamuzsír égetést.

A hamuzsír főzés folyamata négy alapműveletre osztható.

1. a hamu előállítása
2. a hamu kilúgozása
3. a lúgnak elpárologtatása és
4. a nyers hamuzsír kiégetésére, a kalcinálására.

A hamuzsír főzés első munkamenete a hamu nyerése volt, a hamu égetés az erdőben tűzveszélyesnek ki nem tett helyen, az elégetendő famennyiséggel arányos gödröt, vermet ástak, és ebben mindenféle hulladék fát, (vágáshulladékot) lombot, harasztot, gyökeret összegyűjtöttek és elégettek. Az égés menetét „bunkó” ütéssel szabályozták.

A hamuzsír égetők rájöttek arra, hogy azonos mennyiségű hamuból több hamuzsírt tudnak kihozni, ha nem a friss hamut lúgozzák ki, hanem tárolják, és az állott hamut oldják ki. A tárolást rendszerint a huta mellett egy külön helységben végezték.

Tapasztalatból tudták, hogy ha a hamu levegővel érintkezik, könnyebben lúgozódik, ezért tető alatt, de szabad levegőn tárolták.

A második munkafázis a hamuk vízzel való kilúgozása volt. A kellő időig, esetleg fél évig tárolt hamut először megtisztították, a hamuba keveredő nagy vízszívó képességű faszéntől, az el nem égett gallyaktól.

A kilúgozás fakádakban történt, amelynek a magassága 1m volt, az átmérője 1,2 – 1,3 m. Alul keskenyebb, mint felül. A kádak mérete 32 vedres, kb. 640 literes volt. A kádak kettős fenekűek voltak, az alsó és felső fenék között 15 cm volt a távolság. A hordó felső fenékdeszkája át volt lyukasztva, ezen kívül szalmával és gyékénnyel betömve.

A következő művelet a bepárlás, az oldat besűrítésének művelete volt. A már megfelelő erős lúgot az első „csapolja” kádból az öntöttvas üstöke hordták át. Az üstökben vizet igyekeztek elpárologtatni. Amikor a sűrűsödés előrehaladottabb volt, az üst tetején rendszerint kisebb, esetleg rézből készült oválisalakú „lugbocsátó” kádból pótolták a besűrűsödött lúgot cseppenként, egy csapon keresztül. Így az erősen fűtött katlanba, hogy az jól felmelegedjen, és onnét tudják csepegtetni a kádba a felmelegedett lúgot. A nedvesség elpárologtatása után a lúg péppé sűrűsödött, majd kezdetét vette a szárítás.

Ennek befejezése után, a hamuzsírgyártás legfontosabb művelete a kalcinálás volt. A nyers hamuzsírt, mely a benne lévő szennyeződéstől szinte fekete volt, további műveletnek vetették alá, a kiégetésnek, kalcinálásnak.

A kalcinálást nem minden égetés után végezték el, hanem egy nagyobb fa hombárba összegyűjtötték a nyers hamuzsírt, esetleg a kisebb égetőktől vett nyers hamuzsírral együtt. Mintegy 18-24 óra égetés után - miután a hamuzsír teljesen átizzott -, a hamuzsír már nem füstölt tovább, színe fehér, vagy világos színű lett, a kalcinálás befejezést nyert. Ez a kiégetett, kalcinált hamuzsír került kereskedelmi forgalomba.

A XIX. század végére elfogytak az őserdők, az 1879 évi erdőtörvény végleg korlátozza az erdei irtások lehetőségét. 1863 után aztán teljesen gazdaságtalanná vált a hamuzsírkészítés hazánkban, miután Solvay a szódagyártás új és olcsóbb eljárását találta fel és a megoldása szükségtelenné tette a hamuzsírt az ipar számára.